

Marek Mariusz Tytko

Wstęp do „Poezji Religijnej i Sakralnej”

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education 2/1, 27-42

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wstęp do „Poezji Religijnej i Sakralnej” (5)

Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Szczęść Boże!

Laudetur Jesus Christus! Beneficiat vobis Deus!

Ἐυλογῆμενος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς! Ὁ Θεὸς ὑμᾶς αὐτοὺς ἐυλογεῖ!

Z wielką przyjemnością oddaję do rąk Wielce Czcigodnych Czytelników nowy numer naszego czasopisma międzynarodowego, poświęconego m.in. poezji religijnej i sakralnej, religijnej kulturze literackiej oraz literackiej edukacji chrześcijańskiej. Publikacja jest nieco opóźniona, nie zmienia to jednak faktu, że zostały zachowane wszelkie wymogi stawiane czasopismu naukowemu (w tym – międzynarodowe Peer Review obiektywną metodą podwójnie anonimową – recenzent nie zna autora, autor nie zna recenzenta, tzw. double-blind-review process).

Czasopismo „Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education” jak dotąd skupia się głównie na problematyce literatury krajów słowiańskich (ale nie tylko) w aspekcie obecności motywów religijnych, duchowych, metafizycznych. Trzeba tu przypomnieć – dla jasności obrazu – pewne fakty z zakresu historii kultury w Europie, aby móc lepiej zrozumieć chrześcijański kontekst kulturowy poszczególnych literatur narodowych.

Jak wiadomo, korzenie kulturowe Europy są oparte na trzech starożytnych filarach: starogreckiej mądrości (filozofii, nauce), starorzymskim prawie i antycznym chrześcijaństwie (Biblii, Ewangelii) oraz jego uniwersalnych zasadach religijnych i moralnych, stąd chrześcijański charakter naszego kontynentu od I tysiąclecia jest wyrazem uniwersalnego ducha ludzkiego. Poniżej ukazano w wielkim skrócie dla przypomnienia uproszczony, niepełny, wybiórczy, bardzo ogólnikowy zarys rozwoju chrześcijaństwa w Europie, aby uświadomić sobie, z jak wielkim obszarem badawczym w zakresie literatury chrześcijańskiej mamy do czynienia i jak potencjalnie obiecujące mogą być wyniki badań publikowane w naszym czasopiśmie w przyszłości. Jesteśmy otwarci na historię literatury chrześcijańskiej wszystkich narodów europejskich i z Europy się wywodzących. „Religious and Sacred Poetry” to projekt ciągle otwarty, tworzony *in statu nascendi* i tylko od Autorów zależy, jaką treścią wypełnią się łamy naszego wspólnego, społeczno-ściowego czasopisma naukowego, tj. jakie teksty przyślą.

Chrześcijańska kultura obecna jest w Europie od czasów starożytnych. Dzieje Apostolskie wspominają o pierwszych chrześcijanach w Europie już w I w. po Chrystusie. Apostoł Paweł osobiście udał się na misje do Macedonii Egejskiej (obecna Grecja). Dzięki św. Pawłowi Macedończycy (Grecy w Filippi) byli pierwszymi wiernymi ochrzczeniymi w Europie. Pierwszą mieszkanką Europy w dziejach, która dzięki św. Pawłowi z Tarsu przyjęła chrzest w Filippi, była Greczynka Lidia (pochodząca z Tiatyry w Azji Mniejszej) około 55 r. po Chrystusie (*Dzieje Apostolskie* 16,13-14). Pierwsza w Europie wspólnota chrześcijańska powstała w domu Lidii w greckiej Filippi.

Pierwsi Maltańczycy przyjmowali naukę chrześcijańską od św. Pawła w 60 r. po Chrystusie, kiedy ten prowadził tam swoje misje (*Dzieje Apostolskie* 28,1).

W starożytnym Rzymie i Grecji, począwszy od I wieku, liczni mieszkańcy ówczesnej Europy cywilizowanej, pozostającej w tzw. *limesie* rzymskim, przyjmowali chrześcijaństwo, o czym świadczy Nowy Testament i zabytki piśmiennictwa wczesnochrześcijańskiego.

Kraje Wschodniej Europy, takie jak Armenia czy Gruzja mają tradycję chrześcijańskiej kultury od prawie 1700 lat. Pierwszym państwem na świecie, które przyjęło chrześcijaństwo, była Armenia (317 r. po Chrystusie). Wschodnia Gruzja (tj. Iberia) przyjęła chrzest w 337 r. (władca Mirian II). Zachodnia Gruzja (Lazyka, Egrisi, spadkobierczyni Kolchidy) przyjęła chrzest w V w. (pierwsze biskupstwo chrześcijańskie już w IV w.).

Chrześcijaństwo jako religia oficjalnie tolerowana istniało w Imperium Rzymskim od IV w. (mediolański edykt tolerancyjny cesarza Konstantyna i Licyniusza z 313 r. po Chrystusie). Mowa tam była o tym, aby

„dać chrześcijanom i wszystkim innym wolność wyznawania religii, jaką kto chce. W ten sposób bowiem bóstwo w swej niebieskiej siedzibie i dla nas, i dla wszystkich, którzy poddani są naszej władzy, można będzie zjednać i usposobić łaskawie”¹.

Ostatni cesarz władający zarówno Zachodnim, jak i Wschodnim Cesarstwem Rzymskim – Teodozjusz I Wielki dnia 28 lutego 380 r. wydał znany edykt przeciwko arianom (antytrynitarzom), w którym m.in. napisał o katolicyzmie jako jedynej dopuszczalnej wierze w Imperium Romanum:

„Chcemy widzieć wszystkie ludy, które podlegają miłościwej władzy Naszej Łaskawości, żyjące w wierze, jaką przekazał Rzymianom Apostoł Piotr i którą głosi się tak jak niegdyś także dzisiaj, i którą wyznaje, jak każdy wie, papież Damazy i biskup Piotr z Aleksandrii (...). Nakazałem, żeby ten

¹ Tekst *Edyktu mediolańskiego* [z:] Laktancjusz, *De mortibus persecutorum*, 48 (tłum. ks. Przemysław M. Szewczyk). Cyt. za: ks. Przemysław M. Szewczyk, *Postawa Ojców wobec pogan w świetle edyktów cesarskich IV w.* [w:] *Wczesne chrześcijaństwo a religie*, red. Ireneusz Sławomir Ledwoń, Mariusz Szram, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012. Źródło internetowe: <http://patres.pl/postawajocow-wobec-pogan-w-swietle-edyktow-cesarskich-iv-w/> [dostęp: 31.03.2014].

tylko, kto przestrzega tego prawa, mógł przybrać imię katolika, a wszyscy inni jako nierozumni i szaleni byli napiętnowani hańbą nauki heretyckiej (...)².

Oznaczało to w konsekwencji uznanie chrześcijaństwa za religię państwową całego Imperium Rzymskiego, co dokonało się ostatecznie w 392 r. (tzw. dekrety teodozjańskie, zakazujące kultu pogańskiego na terenie Cesarstwa). Stało się to jeszcze przed podziałem Cesarstwa na Wschodniorzymskie i Zachodniorzymskie (w 395 r.), a więc dekrety prochrześcijańskie (antypogańskie) cesarza Teodozjusza I Wielkiego obejmowały obydwie części Imperium Romanum (wszak wspólne Cesarstwo Rzymskie istniało jeszcze w latach 392-395).

Ostatnie ponad osiemdziesiąt lat istnienia Zachodniego Cesarstwa Rzymskiego (395-476 r. po Chrystusie) należy nazywać po imieniu – chrześcijańskim okresem zachodniego Imperium Romanum. Chrześcijaństwo mogło się w tym okresie bez przeszkód rozwijać w ramach *limesu* rzymskiego jako jedyna oficjalna religia państwowa. We Wschodnim Cesarstwie Rzymskim chrześcijaństwo było religią państwową przez około tysiąc sześćdziesiąt lat, tj. od 395 r. aż do upadku Konstantynopola w 1453 r. zdobytego przez Turków Osmańskich. Kultura bizantyńska zaowocowała m.in. rozwojem malarstwa ikonowego.

Z kolei chrześcijaństwo celtyckie istniało na wyspach brytyjskich jeszcze w okresie panowania tu starożytnych Rzymian w IV/V w. po Chrystusie. W 410 r. Rzymianie opuścili Brytanię. Około 450 r. Brytanię opanowali poganie – germańscy Anglowie, Jutowie i Sasi, którzy zniszczyli istniejące tu wcześniej wspólnoty chrześcijańskie rzymskiej Brytanii. Chrześcijaństwo zostało zepchnięte na tereny celtyckiej Walii i Kornwalii (na tzw. Krawędź Celtycką), gdzie przetrwało w zupełnym odosobnieniu dwa wieki (VI-VII w.) jako tzw. Kościół Starobrytyjski. Rechrystianizacja wschodniej Anglii miała miejsce na przełomie VI i VII wieku w związku z chrztem władców Aethelberta i Saeberta oraz stworzeniem biskupstw w miejscowościach Kent i Essex. Także król Anglów wschodnich Raedwald przyjął sakramenty w królestwie Kentu (ok. 604 r.). A św. Augustyn z Canterbury (zm. ok. 604/605 r.) jako biskup konsekrował kościół koło Ely blisko Grantabridge. Brytyjska kultura chrześcijańska liczy sobie zatem co najmniej ponad tysiąc sześćset lat.

W Irlandii właściwa chrystianizacja w V wieku wiąże się z misją św. Phádraiga, tj. św. Patryka (nie licząc nieskutecznej, wcześniejszej misji Palladiusa). Zanim jeszcze upadł Rzym starożytny (w 476 r. po Chrystusie), św. Patryk przed 461 rokiem nawrócił irlandzką arystokrację, ustanowił rodziną, iryjską hierarchię kościelną i założył klasztory. Kościół iroszkocki stworzył odrębną liturgię (ryt iroszkocki) i obyczaje, co wynikało z odmienności kultury iryjskiej. Klasztory iroszkockie były ostoją chrześcijaństwa antycznego przez kilka wieków.

² Ibidem.

Na terenie obecnej Francji m.in. zamieszkiwali Burgundowie (Królestwo Burgundii), którzy w V w. już byli chrześcijanami, sprzymierzeńcami chrześcijańskiego Cesarstwa Rzymu. Burgundowie w V w. podbili zachodnią część obecnej Szwajcarii, wprowadzając chrześcijaństwo. Pierwszym germańskim biskupstwem na terenach szwajcarskich było biskupstwo w Konstancji (ok. 600 r. po Chr.).

Po upadku zachodniej części Cesarstwa Rzymskiego (476 r.) chrześcijaństwo (katolicyzm) zostało przyjęte na Zachodzie Europy przez kolejne kraje, począwszy od państwa Franków w V w. Król frankijski Chlodwig I przyjął chrzest w Reims w Boże Narodzenie 496 r., ochrzczony przez biskupa św. Remigiusza wraz z kilkoma tysiącami Franków.

Teren obecnej Portugalii zamieszkiwał w starożytności lud Luzytanów, stąd ich kraj podbity przez Rzymian stał się częścią Imperium Romanum (II w. przed Chr. – początek V w. po Chr.) jako prowincja Luzytania. W związku z tym Luzytanie zostali zromanizowani oraz zchrystianizowani w IV/V w. Chrześcijaństwo luzytańskie (czyli portugalskie – nazwa od miasta Porto) ma starożytne korzenie. Po upadku Imperium Rzymskiego chrześcijańską Luzytanię przejściowo zajęli germańscy, pogańscy Swewowie (do 585 r.) i Wizygoci. W latach 711–718 po Chrystusie Arabowie rozbili królestwo Wizygotów i zaprowadzili tu przejściowo muzułmański kalifat. W wyniku chrześcijańskiej rekonkwisty w IX–XI w. odbito z rąk muzułmańskich region Bragi, Porto i Coimbry, a w XII w. Lizbonę.

Na Półwyspie Iberyjskim, na terenie obecnej Hiszpanii – istniało chrześcijaństwo starożytne za czasów Imperium Romanum w IV/V w. Po najeździe pogańskich, germańskich Wizygotów sytuacja chrześcijan uległa pogorszeniu, szerzył się arianizm (antytrynitaryzm). Dopiero w VI w. po Chrystusie władca Królestwa Wizygotów – król Rekkared I przyjął katolicyzm jako religię w 587 r. (lub w 589 r. po Chrystusie) i zakazał arianizmu. Najazd arabskich muzułmanów w VIII w. na Półwyspie Iberyjskim przeszkodził tu w rozwoju chrześcijaństwa na kilka wieków, do czasu rekonkwisty.

W połowie VIII w. za panowania władcy Franków Pepina Małego (714–768), utworzono chrześcijańskie, papieskie Państwo Kościelne (pierwotnie jako tzw. Egzarchat Raweński) istniejące ponad 1100 lat aż do 1870 r. w Italii.

Chrześcijaństwo umocniło się na Zachodzie Europy w państwie Franków za cesarza Karola Wielkiego w VIII/IX w., obejmując m.in. teren obecnej Francji i część obecnych Niemiec, czyli tzw. Alemanię.

W dokumencie pt. „Darowizna Konstantyna” z VIII w, zapisano *de facto*, że papież sprawuje władzę nad całym obszarem Europy łacińskiej, a to oznaczało w praktyce chrześcijański charakter kultur w dawnym tzw. *limesie* rzymskim Zachodniej Europy.

Wygnany król Danii Harald Klak w 826 r. ochrzcił się w czasie pobytu na frankijskim dworze Ludwika Pobożnego. Po powrocie sprawdził do swego państwa chrześcijańskiego misjonarza Angara (potem – arcybiskupa w Hambur-

gu). W 965 r. król Danii Harald Sinozęby przyjął chrzest, odtąd chrystianizacja Duńczyków miała już trwały charakter.

Po 843 r., tj. kiedy rozpadło się państwo Franków – nowe kraje powstałe na jego terenie przyjmowały chrzest albo umacniały chrześcijaństwo w obrządku łacińskim w Zachodniej Europie. W ten sposób kultura chrześcijańska rozwijała się, mając wielki potencjał twórczy także w zakresie organizacji nowych państw.

Chrześcijaństwo pojawiło się jako podbudowa kultur w krajach słowiańskich pod koniec I tysiąclecia po Chrystusie. W IX w. równoległe do rozwoju kultury chrześcijańskiej na Zachodzie, także w centrum i na południu Europy miała miejsce misja świętych Cyryla i Metodego, w tym chrzest państwa Wielkomorawskiego (stworzenie obrządku słowiańskiego w Kościele), a także zapoczątkowanie alfabetu słowiańskiego, tj. głagolicy, a następnie – po jej zreformowaniu – cyrylicy.

W Państwie Wielkomorawskim, leżącym głównie na terenach obecnych Czech i Słowacji, władca Mojmir I przyjął chrzest w 822 r. w obrządku łacińskim. Dzieje chrześcijaństwa czeskiego liczą więc prawie 1200 lat. W państwie tym działali także okresowo św. Cyryl i św. Metody, zatem także chrześcijaństwo bizantyńskie obrządku słowiańskiego rozkwitało obszarze Wielkich Moraw. Ponieważ w IX wieku Państwo Wielkomorawskie obejmowało także tereny Górnego i Dolnego Śląska, Małopolski, Zakarpacia i Węgier oraz Łużyc, przeto chrześcijaństwo bizantyńskie na tych terenach także zakorzeniło się w IX wieku. Kultura chrześcijańska jest tu ugruntowana w licznych zabytkach sztuki i literatury od średniowiecza po współczesność.

Bułgaria przyjęła chrzest w obrządku bizantyjskim w IX w. w osobie chana Bułgarów. Władca Państwa Bułgarskiego – chan Borys I Michał przyjął chrzest około 963-966 r. (historycy spierają się o datę). Odtąd kultura chrześcijańska rozkwitała także w Bułgarii. Chrześcijaństwo bułgarskie liczy więc sobie już 1150 lat żywej historii, a bułgarska kultura chrześcijańska to nie tylko tereny obecnej Bułgarii, ale także krajów przez nią przejściowo podbitych (obecnych terenów Rumunii, Serbii, Macedonii, Albanii, Węgier, częściowo Rusi – obecnej Ukrainy).

W słowiańskiej Macedonii w IX w. miasto Ochryd stało się centrum chrześcijaństwa wszystkich Słowian. Ochryd jako tzw. „Słowiańska Jerozolima” liczył 365 cerkwi (jednych z najstarszych na ziemiach Słowian). Macedonia była kolebką Apostołów Słowian – świętych braci Cyryla i Metodego, czyli tzw. Braci Soluńskich (Soluń – to jak wiadomo – słowiańska nazwa Tesalonik), którzy tu działali wraz ze swymi uczniami – św. Klimentem (Klemensem) Ochrydzkim i św. Naumem Cudotwórcą.

W IX w. Ochryd był najważniejszym centrum słowiańskiej kultury i literatury chrześcijańskiej. Tu święty Cyryl w 2 połowie IX w. (przed 863 r.) stworzył głagolicę (od głagol’ – słowo), czyli pierwszy alfabet słowiański. Św. Cyryl i św. Metody przetłumaczyli Ewangelię na słowiański dialekt z okolic Solunia (Tesalonik). Powstały dzięki nim także pierwsze słowiańskie księgi cerkiewne (kościelne) i

rozwinął się słowiański język pisany (staro-cerkiewno-słowiański), rozkwitła chrześcijańska kultura Słowian.

W IX w. dzięki św. Cyrylowi i św. Metodemu, papież uznał język słowiański (staro-cerkiewno-słowiański) za czwarty oficjalny język liturgii Kościoła, obok trzech dotychczasowych języków liturgicznych: hebrajskiego, greckiego i łacińskiego. Choć jeden z jego następców wycofał się z tej decyzji, to język staro-cerkiewno-słowiański był obecny w liturgii aż do przełomu XII i XIII w. gdzieś tam w Kościele Katolickim.

Papież Hadrian II wyswięcił św. Klemensa Ochrydzkiego i św. Nauma Cudotwórcę w Rzymie na kapłanów w czasie ich wizyty u boku św. Cyryla i św. Metodego w 868 r. w Wiecznym Mieście. Św. Kliment i św. Naum wraz ze św. Metodem udali się w 869 r. ponownie na Wielkie Morawy. Po 885 r. jednak (wyrzuceni) powrócili stamtąd do Ochrydu w ówczesnym państwie bułgarskim (obecna Republika Macedonii, tzw. Macedonia Wardarska).

Św. Kliment Ochrydzki, kontynuując dzieło swych mistrzów – Braci Sołunskich, przetłumaczył z greckiego inne księgi Pisma Świętego oraz bizantyńskie księgi liturgiczne na język staro-cerkiewno-słowiański. Zreformował przy tym głągolicę i ten unowocześniony alfabet słowiański nazwał cyrylicą – jak wiadomo – na cześć św. Cyryla, swego mistrza. Przez ponad 1150 lat cyrylica zmodyfikowana (później m.in. także jako tzw. graždanka, np. w Rosji) służyła i nadal służy wielu literaturom narodowym, licznym narodom słowiańskim: Białorusinom, Bośniakom (dawniej), Bułgarom, Czarnogórcom, Macedończykom, Rosjanom, Rusinom, Serbom, Ukraińcom. Głogolica służy dziś nadal m.in. Chorwatom i Serbom jako alfabet zapisu słowiańskiego, uroczystego języka liturgicznego (liturgia cerkiewno-słowiańska). W XXI w. posługuje się cyrylicą kilkaset milionów ludzi na Ziemi. Także autorzy w „Religious and Sacred Poetry”, pisząc swoje teksty np. po rosyjsku, ukraińsku czy białorusku, posługują się wschodnimi alfabetami, sięgając zatem do dziedzictwa św. Cyryla i św. Metodego oraz ich ochrydzkich uczniów.

Św. Kliment założył w Ochrydzie tzw. ochrydzką szkołę piśmienniczą (staro-cerkiewno-słowiańską), czyli „pierwszy uniwersytet słowiański” pod koniec IX wieku. Szkołą tą kierował później św. Naum Cudotwórca, jego następca. Kształciła ona chrześcijańskich nauczycieli i duchownych słowiańskich. Jej absolwentami było ok. 3500 uczniów, później chrystianizujących Słowian w Europie. W ochrydzkim klasztorze św. Pantalejmona powstało centrum przekładowe i kopystyczne ksiąg słowiańskich. Kultura staro-cerkiewno-słowiańska była ze swej istoty chrześcijańska w najwyższym stopniu.

Do XI wieku centrum piśmiennictwa głągoliczkiego istniało także w środkowych Czechach w bendyktyńskim klasztorze słowiańskim w Sazawie (Sasau), gdzie działał św. Prokop i gdzie kultywowano obrządek liturgiczny w języku staro-cerkiewno-słowiańskim. W latach 1347-1419 centrum słowiańskiego piśmiennictwa stała się także czeska Praga. Tu w klasztorze Emaus, w ówczesnym religijnym

i kulturalnym centrum Słowiańszczyzny, tzw. głągolasze, tj. władający głągolicą (cyrylicą) chorwaccy pisarze, rozwijali słowiańską kulturę pisaną. W głągolicy zachowało się do dziś około 25 tysięcy dokumentów lub ksiąg z terenu Słowiańszczyzny. Warto studiować chrześcijańską literaturę słowiańską – to wielki skarb.

W Polsce książe Mieszko I (Mieczysław I), władca Polan, wraz z dworem przyjął chrzest z rąk misjonarzy czeskich w obrządku łacińskim w 966 r. a w dwa lata później w 968 r. powstało pierwsze polskie biskupstwo misyjne w Poznaniu (biskup Jordan). Książe Mieszko I prawnie oddał Państwo Polskie bezpośredniej opiece papieża i jak dotąd do dziś nikt nie odwołał tego aktu prawnego oddania Polski papieżowi, więc jest nadal prawomocny. Polska historia wiary w Chrystusa i kultury chrześcijańskiej ma już 1050 lat. W 2016 roku będzie miał miejsce jubileusz z tej okazji, połączony z przyjazdem papieża do Rzeczypospolitej Polskiej.

Okolo 974 r. ochrzczono Węgry. Książe Węgier Gejza Arpad został ochrzczony przez misjonarzy niemieckich w obrządku łacińskim. W 1001 r. powstała pierwsza metropolia kościelna na Węgrzech w Ostrzyhomiu (po węgiersku – Esztergom, po niemiecku – Gran, po słowacku – Ostrihom, w serbskim i chorwackim – Ostrogon, po łacinie – Strigonium) i osiem biskupstw węgierskich. Chrześcijańska kultura węgierska liczy sobie zatem ponad tysiąc lat.

Na Rusi Kijowskiej (obecnej Ukrainie) książe Włodzimierz Wielki Rurykowicz przyjął chrzest w obrządku bizantyńskim w 988 r. Ruś podlegała patriarchatowi w Konstantynopolu. W 1036 r. w Kijowie powstała metropolia. Podlegały jej arcybiskupstwa w Czernihowie i Perejśławiu, nadto biskupstwa w Białogrodzie, Nowogrodzie oraz Połocku. Miało to miejsce jeszcze przed podziałem Kościoła w 1054 r. na Wschodni (Prawosławny) i Zachodni (Katolicki). Chrześcijaństwo na Rusi (obecnej Ukrainie) liczy sobie już ponad 1025 lat. Kultura chrześcijańska ma tu bogate i ponadtysiącletnie tradycje, w średniowieczu pisano tu cyrylicą tzw. staroruskie latopisy.

Ewenementem na skalę europejską był demokratyczny sposób przyjęcia chrześcijaństwa w Islandii. Zgromadzenie Ludowe / Zgromadzenie Narodowe (tzw. *Althing*) Islandii w 1000 r. na wniosek jego przewodniczącego – Thorgeira, pogańskiego kapłana, czyli *godi*, zwanego głosicielem prawa, najwyższego urzędnika wolnej Islandii, większością głosów przyjęło chrześcijaństwo jako oficjalną religię w tym państwie, co zapewniło wolność Islandii na dwa wieki. Stało się to pod „Skalą Prawa”, tj. „Skalą Mówionego Prawa” na Thingvellir, przed którą przemawiano publicznie. Ari Thorgilsson Mądry (1067-1148), w dziele pt. *Islendingabók* (*Księga Islandii*), które napisał w latach 1122-1132 w języku islandzkim, utworze zachowanym dzięki odpisowi późniejszego, anonimowego autora *Landnámabók*, zanotował m.in. następującą historię przyjęcia chrześcijaństwa:

„Król Olaf, syn Trygvy, zaprowadził chrześcijaństwo w Norwegii i Islandii. Wysłał on do Islandii księdza Thangbranda, który nauczał mieszkańców i chrzczył wszystkich, którzy przyjęli nową

wiarę. Pierwsi kazali się ochrzcić Hall, syn Thorsteina z Sidy, Hjalti, syn Skeggi z Thorsaldala, Gizur Biały, syn Teitsa i wnuk Retilbjörnsa z Mosfell i wielu innych naczelników rodów. Ale tych, którzy byli przeciwni lub odmówili chrztu, była większość. (...) Kiedy [ksiądz Thangbrand] wrócił do Norwegii, opowiedział królowi Olofowi, co się jemu przytrafiło i nie miał nadziei, aby w Islandii przyjęto chrześcijaństwo. (...) Tego lata przybył do Norwegii Gizur i Hjalti z Islandii, którzy już przyjęli nową wiarę i wyprosili u króla wolność dla Islandczyków w Norwegii, obiecując, że zrobią wszystko, aby przyjęli chrześcijaństwo.

Następnego lata pojechali do Islandii na wyspy Vestmannaeyjar wraz z księdzem Thormondem. (...) Gizur i Hjalti stanęli przed Skalą Prawa i przekazali zgromadzonym swoje poglądy o nowej religii. A mówili bardzo dobrze. Skutek jednak był taki, że zrobili to również przedstawiciele drugiej strony i obie partie chrześcijanie i poganie uznali, że nie są upoważnieni do wypowiedzania się w tej sprawie i opuścili Skalę Prawa.

Wtedy chrześcijanie poprosili Halla ze Sidy, aby on ogłosił prawo tak, jak to odpowiada chrześcijanom. Ale ten odmówił i poprosił »głosiciela prawa« Thorgeira, aby on przedstawił tę sprawę zgromadzeniu. Thorgeir był jednak poganinem. (...) Następnego dnia (...) polecił zebrać się wszystkim przed Skalą Prawa. I kiedy mężowie tam przyszli, przemówił i powiedział, że w jego przekonaniu sytuacja jest nie do utrzymania, jeżeli nie będzie w kraju obowiązywało jedno prawo (tj. jedna religia). (...) Wydaje mi się, powiedział Thorgeir, że również my nie możemy między sobą walczyć i musimy wprowadzić porozumienie, aby obydwie strony trochę miały rację i aby obowiązywało jedno prawo i jedna religia (chrześcijańska). Musimy sobie uświadomić, że jeżeli prawo zostanie naruszone, to również i pokój zostanie zerwany. Zakończył swoje przemówienie z sukcesem tak, że obydwie strony zgodziły się, iż wszyscy mają mieć jednakowe prawo (tj. religię), której zasady im teraz przedstawił. I tak uchwalono prawo, że wszyscy, którzy jeszcze nie są chrześcijanami, przyjmą chrzest³.

Ponad tysiąc lat islandzkiej kultury chrześcijańskiej jest więc faktem niezaprzeczalnym, i to kultury przyjętej demokratycznie w państwie wolą ludu.

Z kolei król Szwecji Olaf Skotkonung w 1008 r. przyjął chrzest, lecz chryścianizacja państwa szwedzkiego trwała do XII w. i napotykała na trudności. Szwedzka kultura chrześcijańska datuje się także od czasów średniowiecza.

Norwegia została schryścianizowana skutecznie na przełomie X i XI w., choć już Hakon Dobry, władca Norwegów, przyjął chrzest w 933 r., ale bez dalszych skutków. Dopiero Święty Olaf II (Olav Haraldsson den Hellige, 995-1030), król Norwegii (1016–1028) przyjął chrzest, ustanowił chrześcijaństwo oficjalną religią państwową i nakazał przyjąć ją wszystkim swoim poddanym. Sprowadził do Norwegii czterech angielskich biskupów (m.in. bpa Grimkjella). W Moster około 1022 r. na spotkaniu biskupów i doradców królewskich ustalono, że Kościół w Norwegii będzie związany z władzą królewską, czyli, że chrześcijaństwo stanie się religią państwową (od 1024 r.). Odtąd miano budować nowe

³ Ari Thorgilsson, *Księga Islandczyków = (Íslendingabók)*, przekł., wstęp i oprac. Artur Foryt, Wydawnictwo Armoryka, Sandomierz 2013. Cyt za: S.Z., *Jak Islandia przyjęła chrześcijaństwo*, <http://www.islandia.org.pl/jak.html> [Dostęp 30.03.2014]. Wcześniej tekst *Íslendingabók*, tj. reprint kopii z oryginału dokonanej przez Jóna Eiríksóna (zm. 1672 r.) Towarzystwo Polsko-Islandzkie wydało w 1984 r. w ramach serii „Materiały o Islandii” (nr 55).

kościół w każdym okręgu a utrzymanie kościołów i księży poruczono mężczyznom zamieszkujących każdy okręg. Olaf wprowadził w Norwegii chrześcijaństwo odgórnie, wbrew oporowi pogańskiemu i stworzył tam biskupstwa. W 1152 r. powstało arcybiskupstwo w Nidaros (Trondheim). Norweska kultura chrześcijańska liczy sobie także prawie tysiąc lat.

Dzieje wprowadzenia chrześcijaństwa do Finlandii są bardzo złożone. Około 1020 r. pojawili się pierwsi misjonarze na Wyspach Alandzkich. Pierwsi mieszkańcy Finlandii (głównie kupcy) przyjęli chrześcijaństwo. Ok. 1120 r. w Finlandii i obecnej Estonii swoje misje prowadzili Szwedzi. W XII wieku przybrzeżna Finlandia stopniowo zchrystianizowała się. W 1154 r. Eryk IX, król szwedzki wysłał do Finlandii w celu chrystianizacji biskupa angielskiego Henryka. W 1172 r. papież Aleksander III napisał o biskupstwie misyjnym w Finlandii i nawróceniach Finów na chrześcijaństwo. W 1196 r. biskup Kol z Linköping nosił tytuł Księcia Finlandii. W 1229 r. papież Grzegorz IX objął Finlandię opieką Kościoła Katolickiego i nakazał budowę chrześcijańskich świątyń w miejscach pogańskich. W XIII wieku w Finlandii powstało zatem wiele kościołów a w Koroinen powstała drewniana katedra. W 1249 r. Finlandia została przyłączona do Szwecji na prawie siedemset lat (aż do 1917 r.). W 1249 r. powstała diecezja Finlandii (od 1259 – jako diecezja Turku) a zakon Dominikanów zbudował w Turku klasztor. Około 1250 r. rozwinął się kult św. Henryka, biskupa, patrona Finlandii. W latach 1276-1300 zbudowano katedrę w Turku. Miasto stało się siedzibą biskupstwa oraz Szkoły Katedralnej, najstarszej placówki edukacyjnej w Finlandii. W 1345 r. – Laponię podzielono między biskupstwa Turku i Uppsala. W 1385 r. pierwszy Fin Bero II Balk został biskupem Turku. W XV w. powstały najstarsze chrześcijańskie zabytki fińskiego piśmiennictwa.

Dzieje chrystianizacji Łotwy są skomplikowane. W 1148 r. na Łotwie, na ziemiach Liwów powstał pierwszy kościół z kamienia. W 1180 r. niemiecki mnich Meinhard na brzegu Dźwiny prowadził misje wśród Liwów. W 1190 r. Książę liwski, Kaupo, przyjął chrzest.

Pierwsze misje szwedzkie na tereny obecnej Estonii datują się na rok 1120 po Chrystusie. Z kolei w 1165 r. Eskir, szwedzki arcybiskup Lund, utworzył biskupstwo misyjne w Estonii, a pierwszym estońskim biskupem stał się Fulco, którego potem mianowano biskupem misyjnym Finlandii. W 1211 r. Niemcy zdobyli Viljandi w Estonii i nawrócili mieszkańców na chrześcijaństwo. W 1215 r. pierwszy Fin, ksiądz Pietari Kaukovalta został misjonarzem kraju Estów.

W 1227 r. Karelia przyjęła prawosławie i uzależniła się od Nowogrodu. Niedługo potem Wilhelm z Modeny, legat papieski, z 20-tysięczną armią podbił Wyspę Saaremaa. Kraj Estów został najechany przez łacińskich krzyżowców. Na terenach obecnej Estonii i Łotwy utworzyli oni państwo zakonne (Zakonu Kawalerów Mieczowych), połączone następnie z Państwem Zakonu Krzyżackiego w

1237 r., we władaniu głównie niemieckich rycerzy-mnichów. Estowie, Liwowie, Latgalowie, Kurowie i Zemgalowie stali się ich poddanymi.

Zakon Krzyżacki, który został sprowadzony na ziemie polskie w 1226 r. dla obrony Mazowsza przed pogańskimi Prusami, nie tylko że nie nawrócił Prusów na chrześcijaństwo, ale ich całkowicie wytepił, wymordował. Ponadto jeszcze *de facto* wygubił Jaćwingów (ostatni Jaćwingowie żyli jeszcze w XVI w.). Państwo Zakonu Krzyżackiego jest negatywnym przykładem „chrystinizacji” ziem pogańskich przez bezwzględną agresję i fizyczną likwidację pogan. Tu ‘kultura’ krzyżacka ma swoje ciemne, negatywne strony, zasady chrześcijaństwa całkiem wypaczone.

Jako ostatnie państwo w średniowiecznej Europie została całkowicie pokojowo zchrystianizowana Litwa – a stało się dzięki Polakom. Wielki książę litewski Jagiełło ochrzcił się w Krakowie w 1386 r., przyjmując imię Władysław i poślubiając Węgierkę – św. Jadwigę Andegaweńską, królową Polski. Litewska kultura chrześcijańska liczy sobie ponad sześćset lat. Wielkie Księstwo Litewskie istniało jako chrześcijański obszar w unii z chrześcijańską Koroną Polską około czterysta lat od XIV do XVIII w.

Ów pobieżny przegląd historyczny kultur europejskich skłania do oczywistej refleksji, że wszystkie obecnie istniejące narody europejskie zawdzięczają kulturowo wiele chrześcijaństwu. Także literatury wszystkich narodów europejskich nie mogą być badane bez kontekstu chrześcijańskiego jako jedynego właściwego od czasów późnoantycznych po współczesność.

Zarówno kultury słowiańskie, germańskie, w tym skandynawskie i anglosaskie, nadto romańskie, ugrofińskie, bałtyckie, grecka czy maltańska itd. pozostają w istotnej relacji do chrześcijaństwa. Stąd zaś wynika wniosek, że nasze czasopiśmo, „Religious and Sacred Poetry” skupione głównie (ale nie tylko) na literaturach słowiańskich, powinno otworzyć się na dzieje chrześcijańskich literatur wszystkich narodów europejskich, a co za tym idzie – narodów amerykańskich jako pewnej emanacji kultur europejskich, przeniesionych do Nowego Świata (Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Kanada, Ameryka Łacińska), nie wliczając w to kultur autochtonicznych, indiańskich, tam od prawieków obecnych. Nie należy także pomijać innej emanacji kultur europejskich, jaką są po części Australia i Nowa Zelandia, nie licząc tu kultur rodzimych – aborygeńskiej i maoryjskiej.

Czy znajdują się autorzy w naszym czasopiśmie, którzy zechcą opisywać systematycznie poezję religijną i sakralną, religijną kulturę literacką w nowych perspektywach współczesnej metodologii naukowej w odniesieniu do wymienionych obszarów badawczych – to zupełnie inna kwestia. Redakcja jest otwarta na propozycje uczonych z różnych krajów, różnych kultur chrześcijańskich.

Po nakreśleniu tak szerokiej, otwartej na przyszłość, wielonarodowej perspektywy badawczej w relacji do poszczególnych narodowych kultur chrześcijańskich o proveniencji europejskiej, należy powrócić jednak do omówienia obecnego numeru „Religious and Sacred Poetry” i sytuacji bieżącej.

Rok 2014 rozpoczął się dla nas, jako Redakcji, dramatycznie. Dnia 8 stycznia 2014 r. odeszła do Domu Ojca nasza Koleżanka redakcyjna dr Barbara Krystyna Niemiec, językoznawczyni, polonistka, pedagogka, niezwykle oddana czasopiśmu „Religious and Sacred Poetry” w ciągu ostatnich kilku lat, od samego początku. Potrafiła ona z wielką wnikliwością nie tylko poprawiać językowo polskie teksty, ale także czytać je głębiej, ze zrozumieniem i wychwyceniem logicznych błędów oraz dalekosiężnych niekonsekwencji myślowych, wchodząc w meritum obcego tekstu autorskiego. Miała tzw. cnotę długomyślności. Mówiła mi wielokrotnie, że czyta teksty cudze bardzo powoli, ale jako bardzo krytyczny czytelnik. Powtarzała, że autorom trzeba pomóc, poprawiając ich artykuły, ulepszając słabsze miejsca, bo od tego jest właśnie Redakcja. Była także zdania, że od autorów należy wymagać, wzmacniając w nich cnotę odpowiedzialności za słowo. Taki nam zostawiła testament na przyszłość.

Odeszła, mimo wszystko, przedwcześnie po długiej i ciężkiej chorobie. Żegnało ją w Krakowie na Cmentarzu Rakowickim (Prandoty) w dniu 15 stycznia 2014 r. kilka tysięcy ludzi, kilka pocztów sztandarowych „Solidarności”, posłowie, politycy, samorządowcy, związkowcy, naukowcy, artyści malarze, poeci, muzycy, pedagodzy, nauczyciele, uczniowie, duchowni, społecznicy, studenci, zwyczajni obywatele⁴. Niekończący się orszak żałobników szedł ulicami miasta z jej rodzinnej parafii Miłosierdzia Bożego na pobliski Cmentarz Miejski. A przedtem uroczystą Mszę Świętą koncelebrowało kilkudziesięciu kapłanów. Obecny był biskup miejsca, odczytano list Jego Eminencji kardynała dra Stanisława Dziwisza, Metropolity Krakowskiego poświęcony osobie Barbary Niemiec i jej rozlicznym zasługom społecznym.

Sekcja polska naszego czasopisma utraciła główną podporę językoznawczą, co nam także sprawiło wielki smutek. Jej nadzwyczajnej postaci poświęcony jest blok tekstów poprzedzających główny zrab naszego czasopisma (powyżej). Wśród nich są nekrologi w siedmiu językach oraz wiersz upamiętniający dr Barbarę Krystynę Niemiec, napisany przez prof. Beatę Marię Gaj, naszą redakcyjną latynistkę i hellenistkę. Wiersz ten, rodzaj epitafium, publikujemy, poza wersją łacińską, w siedmiu innych językach w przekładach naszych redakcyjnych kolegów i koleżanek: prof. Teresy Beli (angielski), prof. Beaty Marii Gaj (polski), prof. Libora Martinka (czeski), dr Ivicy Hajdučekovej (słowacki), prof. Nadiji Georgijewnej Koloszuk (rosyjski i ukraiński) oraz doc. Eugeniusza Pańkowa i doc. Olgi

⁴ Fotografie z pogrzebu ś. p. Barbary Niemiec (autorstwa dra Józefa Wieczorka) dostępne w internecie pod adresem:

https://www.google.pl/?gfe_rd=cr&ei=sM1HVfj8Deuv8weRzoCwCg&gws_rd=ssl#q=Pogrzeb+barbary+niemiec+14+stycznia [dostęp: 30.01.2014].

Film pt Pożegnanie ś.p. Barbary Niemiec (autor: dr Józef Wieczorek) adres internetowy:

<https://wkrakowie2014.wordpress.com/2014/01/15/pozegnanie-s-p-barbary-niemiec/> [dostęp 30.01.2014]

Pańkowej (białoruski). Ci sami tłumacze przekładali z polszczyzny na te same języki obce także nekrolog poświęcony Barbarze Krystynie Niemiec, z wyjątkiem nekrologu w wersji angielskiej, przetłumaczonego przez siostrę Adelajdę Sielepin, jadvizankę wawelską. Dodać należy, że przekład rosyjski i ukraiński był konsultowany z ukraińskim latynistą prof. Myroslawem Zakałużnym (Мирослав Закалюжний) z Tamopola, szczególnie w zakresie tłumaczenia nieprzetłumaczalnej łacińskiej gry słów – *sepulchrum* – *satis pulchrum*. Prócz tekstów o Barbarze Krystynie Niemiec – publikujemy także trzy jej archiwalne fotografie. Dziękujemy za wszystko – wszystkim i każdemu (każdej) z osobna.

Kolejne dramatyczne wydarzenia początku 2014 roku wiążą się z Ukrainą i wojną rosyjsko-ukraińską, oficjalnie nigdy niewypowiedzianą. Sytuacja wojenna na Ukrainie bardzo nam skomplikowała sytuację redakcyjną. Wszak aż jedenastu profesorów w naszej międzynarodowej radzie naukowej „Religious and Sacred Poetry” oraz cztery nasze redaktorki to uczeni (uczone) z Ukrainy. Jednak zgodnie z przysłowiem *inter arma silent musae* – czas wojenny nie sprzyja pisaniu prac naukowych, dlatego też w sposób znaczący obniżyła się liczba nadsyłanych do naszej Redakcji artykułów z Ukrainy, spadając aż pięciokrotnie. To było obiektywną przyczyną pewnego opóźnienia w publikacji czasopisma. Nie wiadomo, jak się rozwine sytuacja, ale Ukrainie życzymy pokoju i dobra. Po franciszkańsku: *Pax et Bonum!* W związku z Ukrainą piszemy także „muzycznie” w innym miejscu (*Sprawozdania*).

W obecnym piątym numerze „Religious and Sacred Poetry” w części pierwszej (zasadniczej) znajduje się sześć oryginalnych artykułów (zrecenzowanych naukowo każdy osobno przez dwóch niezależnych recenzentów).

Beata Maria Gaj (z Opola w Polsce) wprowadza w zagadnienie nowożytnej, śląskiej poezji greckiej o korzeniach starożytnych (helleńskich), które analizuje w tekście pt. *Genethliakón – a Religious and Humanistic Poem-Song in Commemoration of Life or Rhetorical Approbation of Poetry?* [*Genethliakón – religijna i humanistyczna pieśń urodzinowa czy retoryczna pochwała poezji?*]. Tekst napisany został po angielsku.

Charles Stephen Kraszewski (Karol Stefan Kraszewski) z Pensylwanii w USA interesująco analizuje brytyjskie konteksty poezji Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, najwybitniejszego siedemnastowiecznego poety polskiego, a czyni to w artykule pt. *De-Clawing the Christian Horace: The Suppression of Sarbievius' Roman Catholicism by His British Translators* [*Wyszarpywanie chrześcijańskiego Horacego: Thumienie rzymskiego katolicyzmu Sarbieviusa przez jego brytyjskich tłumaczy*]. Wybitny ów tekst napisany został po angielsku przez amerykańskiego literaturoznawcę, znanego zachodniego „sarbiewologa” z pensylwańskiego Uniwersytetu Katolickiego. Ch. S. Kraszewski był redaktorem naczelnym nowojorskiego kwartalnika naukowego *The Polish Review*.

Niejako dla „przeciwwagi” zamieszczamy tekst wschodniego badacza, wykładowcy staropolskiej literatury Oleksandra Grigoroviča Astaf'ëva z Kijowa na Ukrainie. W swoim przeglądowym, zarysowym, szkicowym, przypomnieniowym tekście pt. *Twórczość Macieja Kazimierza Sarbiewskiego i jej recepcja w dawnych ukraińskich poetykach XVII-XVIII w.*, napisanym po polsku, autor wprowadza w sposób elementarny w dobrze znane w Polsce *sarbieviana* oraz usiłuje odnaleźć konteksty staroruskie (staroukraińskie) dla twórczości staropolskiego poety Macieja Kazimierza Sarbiewskiego. Termin „staroukraiński” jest ahistoryczny, jakkolwiek autor próbuje przesunąć chronologiczny zakres jego użycia o wiele wieków wstecz.

Z kolei Ol'ga Mihajlivna Ciganok z ukraińskiego Kijowa w bardzo oryginalnym artykule pisanim po rosyjsku pt. *О рукописном сборнике погребальных стихов 1750 г.* [*O rękopiśmiennym zbiorze wierszy funeralnych z 1750 r.*] nasświetla prawie zupełnie nieznaną u nas teksty wschodnich autorów z terenów dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, utwory poświęcone tematyce funeralnej.

Niewątpliwie współcześnie wielkim odkryciem dla literaturoznawstwa jest praca Jana Bujaka (z Krakowa), który w obszernym tekście pt. *Motywy religijne w poezji ks. Józefa Janiszewskiego (1880-1940) z okresu bukowińskiego (1908-1919)*, pisanim po polsku, odnalazł po ponad stu latach wiele utworów zupełnie zapomnianego poety z Bukowiny na obecnym pograniczu rumuńsko-ukraińskim. Bujak, współczesny, znany badacz dziejów Bukowiny do swojego tekstu dołączył bardzo obszerny aneks z odnalezionymi przez siebie po stu latach, w wyniku kwerend trudno dostępnych roczników „Gazety Polskiej”, licznymi utworami wierszowanymi polskiego duchownego ks. Józefa Janiszewskiego, męczennika, zamordowanego przez Niemców w obozie koncentracyjnym podczas II wojny.

Na koniec autorka także z Krakowa – Agnieszka Sojka ukazuje kwestie aksjologiczno-sakrologiczne w nowych polskich pieśniach religijnych, a czyni to, niejako podsumowując swoje dotychczasowe badania, w artykule napisanym po angielsku pt. *The Values of Sacrum and Sanctum in the Lyrics of Polish Religious Songs after 1945*. Autorka napisała swój tekst, koncentrując się na wnioskach ogólnych ze swoich badań z pogranicza aksjologii, pedagogiki, muzykologii i literaturoznawstwa. Ten sam tekst, osobno recenzowany przez dwóch recenzentów w każdej wersji językowej, publikujemy równoległe w wersji polskiej pt. *Wartości sacrum i sanctum kreowane w tekstach polskich pieśni religijnych po 1945 roku*. Teksty w dwóch wersjach językowych różnią się nieco odmiennymi tytułami.

W drugiej części obecnego numeru naszego kwartalnika pt. *Book Reviews (Recenzje książek)* publikujemy tekst Małgorzaty Kowalik z polskiego Lublina. Autorka napisała recenzję z książki zbiorowej pt. *Pedagogiczna inspiracja w nauce Jana Pawła II*, pod redakcją Mariana Nowaka i Cezarego Kality.

W części trzeciej, poświęconej sprawozdaniom, przypominamy dramatyczne chwile na Ukrainie (Majdan w Kijowie zimą 2013/2014 r.). Publikujemy tekst apelu Lwowskiej Narodowej Akademii Muzycznej im. Łysenki oraz tekst

przemówienia prof. Anny Zawadzkiej-Gołosz (z Krakowa) wygłoszonego przed koncertem u krakowskich Ojców Franciszkanów, poświęconego pamięci ofiar na Ukrainie. Tekst polskiego przemówienia został przetłumaczony na język ukraiński przez Nadiję Georgijiwę Koloszuk. Przejmujący koncert muzyki mistrzów pt. *Kiedy brak słów, zostaje muzyka. Pamięci ofiar Majdanu*, można zobaczyć i wysłuchać w całości w internecie na YouTube⁵.

W części czwartej, poświęconej obrazowi sakralnemu, Anna Marta Żukowska pisze na temat obrazu na okładce obecnego numeru naszego czasopisma, tj. ikonie Matki Boskiej Częstochowskiej (1408) z Jasnej Góry.

W części piątej przeznaczonej dla autorów (*Informacje dla autorów*) publikujemy wzór formularza recenzyjnego w języku angielskim, rosyjskim i polskim, skierowany dla autorów ze Wschodu i Zachodu. W części tej dodano alfabetyczny wykaz wszystkich autorów tekstów zamieszczonych w numerze pierwszym oraz informacje o przewodniczącym rady naukowej i redaktorze naczelnym.

Dodać należy, że w niniejszym numerze, wzorem poprzedniego, publikujemy w siedmiu językach notki biograficzne o autorach tekstów w „Religious and Sacred Poetry”. Biogramy przekładali nasi redaktorzy językowi: prof. Teresa Bela (angielski), prof. Libor Martinek (czeski), dr Ivica Hajdučeková (słowacki), prof. Nadija Georgijiwna Koloszuk (rosyjski i ukraiński), doc. Eugeniusz Pańkow, doc. Olga Pańkowska (białoruski). Notki białoruskie pomagały tłumaczyć także następujące panie: Wiktoria Gołosiewicz, Tatiana Kowalczuk, Helena Pietrukowska, Wiktoria Wasilewicz, Krystyna Zinowienko, Walentyna Żardziecka, Helena

⁵ Koncert pt. *Kiedy brak słów, zostaje muzyka. Pamięci ofiar Majdanu*, zagrany w kościele Ojców Franciszkanów w Krakowie dnia 30 III 2014 r., można zobaczyć i wysłuchać w internecie pod adresem: <https://www.youtube.com/watch?v=ObVs694XQyo> [dostęp: 6.04.2014].

Koncert pamięci ofiar Majdanu, Bazylika oo. franciszkanów w Krakowie (30.03.2014). Program: Paul Hindemith - Trauermusik, Samuel Barber - Adagio for strings. Wykonanie: Krakowscy muzycy akademicy. Słowo do koncertu: Prof. Anna Zawadzka-Gołosz (Akademia Muzyczna w Krakowie) - tłumaczenie na język ukraiński: Prof. dr hab. Nadija Georgijiwna Kološuk (Wołyński Narodowy Uniwersytet im. Łesi Ukrainki w Łucku). Wykorzystano wiersz Leszka Długosza pt. "Wieczorem 18-go lutego" - tłumaczenie: Irena Kulesza. Współpraca: Dr Marek Mariusz Tytko (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Kamera i montaż: Andrzej Szełęga.

Концерт пам'яті Небесної Сотні (Концерт-Вшанування жертв Майдану), Базиліка отців францисканців у Кракові (30 березня 2014). Програма: Пауль Гіндemit - Траурна музика Семюел Барбер - Адажіо для струнних. Виступили: «Краківські академічні музиканти». Виступ перед концертом: Проф. Анна Завадська-Голош (Музична академія у Кракові) - переклад: Професор доктор наук - Надія Георгіївна Колошук, (Волинський національний університет ім. Леся український Луцьк), Вірш: "Ввечері 18 лютого 2014 р." (Лешек Длугош) - Переклад: Ірини Кулеші, Співробітництво: Dr Marek Mariusz Tytko (Ягеллонський університет у Кракові), Камера, монтаж: Andrzej Szełęga. [Тлумачення українське – Nadija Georgijiwna Koloszuk].

Żurawłowa (białoruski). Niektóre teksty angielskie o autorach sprawdzał mgr Thomas Koziara, historyk z USA, nasz redakcyjny English native speaker.

Wszystkim tłumaczom bardzo dziękujemy za pomoc. Nadto na język polski z czeskiego, słowackiego, ukraińskiego tłumaczył oraz nadesłane wersje polskie szlifował niżej podpisany.

Jako czasopismo naprawdę międzynarodowe, chcielibyśmy tę zasadę biogramów w siedmiu językach utrzymać, o ile się da, także w kolejnych numerach, choć wymaga to dodatkowej pracy i przysparza wielu problemów translatorskich (brakuje czasem odpowiedników terminologicznych w jakimś języku, więc tłumaczenie jest siłą rzeczy tylko przybliżone).

Szczególne podziękowania dla redaktora statystycznego – em. prof. AGH Adama Nodzeńskiego za sprawdzenie matematycznych obliczeń w tekście.

Obecny numer ubogacają także reprodukcje rysunków widoków Grodna, pochodzące z kolekcji prywatnej, nadesłane z Białorusi przez Eugeniusza i Olę Pańków'ów (dziękujemy za skany dzieł sztuki). Za zdjęcia Barbary Krystyny Niemiec dziękujemy Adamowi Gliksmanowi z NSZZ „Solidarność” Małopolska i Adamowi Rolińskiemu z Fundacji Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego w Krakowie. Za projekt okładki i prowadzenie naszej strony internetowej www.religious-and-sacred-poetry.info – dziękujemy Krzysztofowi Kubickiemu.

Wszystkim Recenzentom, Redaktorom, Tłumaczom, Autorom – bardzo dziękujemy za włożoną, społeczną pracę we współtworzenie czasopisma.

Czytelników zachęcamy do lektury. Autorów tekstów zapraszamy do intensywniejszej współpracy z naszym czasopismem. Czekamy zwłaszcza na teksty w językach kongresowych angielskim i rosyjskim (preferowane przez Redakcję). Prosimy o uprzedni kontakt e-mailowy i nadsyłanie tekstów (na adres [marek.mariusz.tytko\[at\]uj.edu.pl](mailto:marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl)).

Marek Mariusz Tytko

Redaktor Naczelny / Editor-in-Chief

The Title in English:

The Introduction to "Religious and Sacred Poetry" (5)

Abstract / Summary:

This introduction to *Religious and Sacred Poetry. An International Quarterly of Religion, Culture and Education* concerns mainly the Christian profile of the journal, its structure and the content. The editor-in-chief (Marek Mariusz Tytko) describes the aims of this quarterly, its program and editorial plans. Christian culture, religious literary culture, Christian religious poetry and sacred poetry are the main research area for authors of this quarterly. He describes also the outline of the Christian cultures in

all European countries. The author focused on Barbara Krystyna Niemiec (1943-2014), the Polish language editor. He shows the Cracow's concert for memory of the Ukrainian victims in the Majdan. The international scholarly journal was founded in 2012 year in Cracow (Poland). It is a social and humanistic international project of some scholars from Europe and America. Especially, some scholars were busy with translation in editorial work, e.g. Eugeniusz i Olga Pańkow from Grodno in Belarus, Nadija Georgijivna Koloshuk (from Luck [Lutsk] in Ukraine), Ivica Hajdučekova from Košice in Slovakia, Libor Martinek from Opava in Czech Republic, Teresa Bela and vice-editor-in-chief sister Adelajda Sielepin CHR (these two last persons from Cracow) and Thomas Koziaara from the USA.

Słowa-klucze:

poezja religijna, poezja sakralna, literatura, kultura, wychowanie, czasopismo naukowe, religijna kultura literacka, filologia słowiańska, kultura chrześcijańska, Barbara Krystyna Niemiec (1943-2014), Ukraina, historia chrześcijaństwa w Europie,

Key words:

religious poetry, sacred poetry, literature, culture, education, scholarly periodical, religious literary culture, Slavic philology, Christian culture, Barbara Krystyna Niemiec (1943-2014), Ukraine, history of Christianity in Europe

Bibliography / Bibliografia:

Edykt mediolański [in:] Laktancjusz, *De mortibus persecutorum*, 48 (tłum. ks. Przemysław M. Szewczyk). [in:] ks. Przemysław M. Szewczyk, *Postawa Ojców wobec pogan w świetle edyktów cesarskich IV w.* [in:] *Wczesne chrześcijaństwo a religie*, red. Ireneusz Sławomir Ledwoń, Mariusz Szram, Wydawnictwo KUL, Lublin 2012. Źródło internetowe: <http://patres.pl/postawa-ojcow-wobec-pogan-w-swietle-edyktow-cesarskich-iv-w/> [dostęp: 31.03.2014].

Kiedy brak słów, zostaje muzyka. Pamięci ofiar Majdanu (koncert), film w internecie, adres internetowy: <https://www.youtube.com/watch?v=QbVs694XQyo> [dostęp: 6.04.2014].

Pogrzeb ś.p. Barbary Niemiec (fotografie, autor: Józef Wieczorek) https://www.google.pl/?gfe_rd=cr&ei=sMIHVfj8Deuv8weRzoCwCg&gws_rd=ssl#q=Pogrzeb+barbary+niemiec+14+stycznia [dostęp: 30.01.2014].

Pozegnanie ś.p. Barbary Niemiec (film, autor: dr Józef Wieczorek) adres internetowy: <https://wkrakowie2014.wordpress.com/2014/01/15/pozegnanie-s-p-barbary-niemiec/> [dostęp 30.01.2014].

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education. Edited by Marek Mariusz Tytko. Year 2: 2014. Volume 1 (5). January – February – March 2014.

S. Z., *Jak Islandia przyjęła chrześcijaństwo*, <http://www.islandia.org.pl/jak.html> [Dostęp 30.03.2014].

Thorgilsson Ari, *Księga Islandczyków = (Íslendingabók)*, przekł., wstęp i oprac. Artur Foryt, Wydawnictwo Armoryka, Sandomierz 2013.